

Aldona Prašmantaitė

Posiedzenie publiczne Uniwersytetu Wileńskiego (1803-1832) - formą popularyzacji wiedzy naukowej wśród społeczeństwa ziem byłego Wielkiego Księstwa Litewskiego

---

Echa Przeszłości 6, 71-85

2005

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Aldona Prašmantaitė

Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych
UWM w Olsztynie

POSIEDZENIA PUBLICZNE UNIwersYTETU WILEŃSKIEGO (1803–1832) – FORMĄ POPULARYZACJI WIEDZY NAUKOWEJ WŚRÓD SPOŁECZEŃSTWA ZIEM BYŁEGO WIELKIEGO KSIĘSTWA LITEWSKIEGO

Uniwersytet Wileński od początków swojego istnienia, tj. od 1579 r., zawsze był (i jest nadal) ważnym ośrodkiem badań naukowych. Obok podstawowych nurtów działalności, Uniwersytet pełnił także wiele innych funkcji, przede wszystkim związanych z życiem kulturalnym społeczeństwa danego okresu. Bardzo szeroki zasięg działań miał Uniwersytet Wileński w początkach XIX wieku. Między innymi, był wtedy instytucją odpowiedzialną nie tylko za szkoły Wileńskiego Okręgu Naukowego, ale i za popularyzację nauki. Grono profesorów ówczesnego Uniwersytetu było przekonane o tym, że o wartości nauki decyduje upowszechnianie wiedzy naukowej wśród społeczeństwa. Starano się, żeby ta wiedza dotarła do jak najszerszych kręgów. Właśnie z tą myślą zostało założone pismo popularnonaukowe „Dziennik Wileński”. Według profesora Jędrzeja Śniadeckiego, jednego z inicjatorów tego czasopisma i autora „Przedmowy” do pierwszego numeru w 1805 r., *Umiejętności na ówczas dopiero stają się prawdziwie użytecznymi, kiedy powszechnie rozsiane idą pod rozbiór, uwagę i doświadczenie wszystkich*. Śniadecki nie miał żadnych wątpliwości, iż *Wreszcie nie tak społeczności na tem zależy, ażeby byli tu i ówdzie uczeni, iako raczy na tem, ażeby oświecenie i nauki stały się własnością powszechną*¹. Upowszechnianiu nauki służyły też posiedzenia publiczne (PP) organizowane przez Uniwersytet.

---

¹ J. S. [Jędrzej Śniadecki], *Przedmowa* [w:] „Dziennik Wileński”, t. 1, nr 1, Wilno 1805, s. 2.

Celem tego artykułu jest analiza istoty PP, przyjrzenie się temu, w jaki sposób się one odbywały, jakie było ich audytorium, jakich dziedzin nauki dotyczyły rozprawy oraz sporządzenie listy PP ze wskazaniem prelegentów, tematu i języka, w którym był wygłoszony odczyt. Tekst stanowi zmienioną wersję artykułu, przed kilku lat wydrukowanego w języku litewskim². Inspiracją powrotu do kiedyś podjętego tematu były między innymi nowe materiały, pozwalające uściślić oraz lepiej argumentować pewne tezy. Podstawową bazę źródłową stanowią protokoły tzw. posiedzeń akademickich i raporty roczne władz Uniwersytetu do Kuratora i Ministerstwa Oświaty. Największy zbiór tego rodzaju dokumentów, przeważnie kopii, znajduje się w Państwowym Archiwum Historycznym Litwy (Lietuvos valstybės istorijos archyvas, LVIA, zespół 721) oraz w *Dziale Rękopisów Biblioteki Uniwersytetu Wileńskiego* (Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius, VUB RS, zespół 2 KC). Ważnym źródłem jest lista rozpraw czytanych podczas posiedzeń akademickich sporządzona przez Józefa Bielińskiego, autora obszernego studium o Uniwersytecie Wileńskim wydanego na początku wieku XX³. Choć lista ma poważne luki, to jednak jest ważnym źródłem, tym bardziej, iż zawiera informację o drukach odczytów.

Geneza PP na Uniwersytecie Wileńskim sięga czasów Komisji Edukacji Narodowej. Marcin Poczobut-Odlanicki, ówczesny rektor Szkoły Głównej Wileńskiej, trzymając się ściśle ustaw Komisji Edukacyjnej, które zresztą przy jego czynnym udziale zostały ostatecznie zredagowane i ogłoszone drukiem (1783), oraz mając zamiar zainteresować społeczeństwo nowym kursem nauk świeckich, na każdy pierwszy taki wykład zapraszał mieszkańców miasta. Wspomniany Józef Bieliński podaje, iż *Publiczności zbierało się w ogóle dużo. Już to zwykła ciekawość, już chęć osobistej korzyści, te tłumne zebrania powodowała*⁴. Choć takie wykłady odbywały się nieregularnie, to niewątpliwie przyczyniły się do przygotowania intelektualnej atmosfery oraz odpowiednich warunków dla urządzania regularnych PP na początku XIX wieku.

Sprawę urządzania PP regulowały oficjalne dokumenty działalności Uniwersytetu. W *Statucie* Uniwersytetu z 1803 r. tej kwestii został poświęcony odrębny paragraf, w którym zaakcentowano, że w *Uniwersytecie każdego roku mają być dwie publiczne sesje poświęcone przedmiotom nauk i literatury; lecz na tych sesjach nie ma być czytaniem, przejrzanem i aprobowaniem to, co było czytaniem na prywatnych sesjach*⁵. Można przypuszczać, że profeso-

² A. Prašmantaitė, *Vešėjai susirinkimai Vilniaus universitete 1803–1830 metais* [Posiedzenia publiczne w Uniwersytecie Wileńskim w latach 1803–1830], „Lietuvos istorijos metraštis. 1990 metai” [„Latopis Historii Litwy”, rok 1990], Vilnius 1992, s. 14–25.

³ J. Bieliński, *Uniwersytet Wileński (1579–1831)*, t. 2, Kraków 1899–1900, s. 772–828.

⁴ Ibidem, t. 3, s. 519.

⁵ Ustawy czyli ogólne postanowienia Imperatorskiego Wileńskiego Uniwersytetu i szkół jego wydziału, J. Bieliński, op. cit., t. 1, Kraków 1899–1900, s. 62–63; Trochę inną redakcją tego samego paragrafu (jak zresztą i niektórych innych) zawiera rękopiśmienna wersja *Statutu*. Zob.: Ustawy czyli ogólne postanowienia Imperatorskiego Wileńskiego Uniwersytetu i szkół

rom ówczesnego Uniwersytetu szczególnie zależało na oryginalności referatów. W związku z tym wymagano, żeby wszystkie rozprawy, które miały być wygłoszone podczas PP, przedtem były przedyskutowane oraz zaaprobowane na posiedzeniach akademickich. Właśnie kwestia aprobaty stała się wśród członków Komitetu Organizacyjnego przygotowujących szczegółowe przepisy⁶, przedmiotem ożywionej dyskusji⁷. Na podstawie protokołów Rady można twierdzić, że zwyciężyła koncepcja zwolenników wstępnego czytania oraz zatwierdzania rozpraw – każdy odczyt PP miał być przed wygłoszeniem na PP – najpierw odczytany na posiedzeniu akademickim.

Na podstawie analizy protokołów posiedzeń akademickich można powiedzieć, iż dyskusja nad wygłoszonym referatem, wcale nie była formalna. W tajnym głosowaniu decydowano, czy tekst jest warty przeczytania na PP, czy też nie. Na przykład na sesji akademickiej z dn. 14 czerwca 1803 r. między innymi profesor wymowy i literatury Filip Nereusz Golański odczytał własny referat pt. *O założeniu, wzroście i terażniejszym ugruntowaniu najwyższym Uniwersytetu*. Po głosowaniu i przeliczeniu głosów okazało się, że obecni na posiedzeniu profesorowie w liczbie 14 jednomyślnie opowiedzieli się za tym, żeby profesor Gołuchowski wygłosił rozprawę na PP⁸. Nie zawsze jed-

---

jego wydziału, *VUB RS*, sygn. f. 2, KC 13, k. 11: *W Uniwersytecie każdego roku mają być przynajmniej dwie publiczne akademickie sessye, poświęcone przedmiotom nauk i literatury, na których czytane będą uczone pisma i rozprawy, które pierwiej mają być przeczytane na sessyi literackiej i przyjęte przez wota sekretne.*

⁶ Na życzenie Adama Jerzego Czartoryskiego w październiku 1806 r. został powołany przez Radę Uniwersytetu specjalny Komitet dla ułożenia szczegółowych przepisów, regulujących wewnętrzną organizację Uniwersytetu, złożony z profesorów Józefa Mickiewicza, Andrzeja Śniadeckiego, Gotfryda Ernesta Groddecka i Szymona Malewskiego. Zob.: Organizacja Komitetu, *VUB RS*, sygn. f. 2, KC 8, k. 5. W rezultacie ponadroczej pracy Komitetu zostały przygotowane Ustawy czyli Przepisy Szczegółowe Imperatorskiego Wileńskiego Uniwersytetu, *VUB RS*, sygn. f. 2, KC 13, k. 59–317.

⁷ Według protokołu z dn. 25 listopada 1806 r., *Frank oświadczył iż nie widzi potrzeby, aby pisma uczone i rozprawy które mają być na sesji publicznej czytane były wprzód przezierane na powszechnem zebraniu profesorów, można bowiem ufać, iż żaden z profesorów ani członków uniwersytetu nie przyniesie nic takowego, aby nie miało być dozwolonem czytać na publicznej sesji. Profesorowie Śniadecki y Malewski oświadczyli zdania swoje za czytaniem, a przydujący Komitetu zastępca rektora w domowieniu się swoiem dodał, iż mogą się przydarzyć okoliczności, w których czytanie takowe z konieczney wypadnie potrzeby, ażeby przeto nieodbierać Radzie Uniwersytetu prawa żądania od profesorów, aby pisma swoje wprzód na sessyi powszechnego zebrania czytali. Professor Groddek oświadczył, że gdy takowe czytania zabierają bardzo wiele czasu, który by Rada Uniwersytetu mogła na inne czynności poświęcić, przeto życzyłby raczey, aby był wyznaczony Komitet do przezierania pism profesorów, lub ich czytanie Rektorowi zostawione było. Komitet znajdując iż sposob jakowym ma się odbywać to czytanie można zostawić do szczególnych przepisów o sesjach publicznych, postanowił opuścić przy paragrafie 12 wzmiankę o niem, a paragraf ten w następnem zostawić brzmieniu:” W Uniwersytecie każdego roku mają być dwie publiczne akademickie sesje poświęcone przedmiotom nauk i literatury, na których czytane będą uczone pisma i rozprawy”, [w:] Dziennik czynności Komitetu do ułożenia szczególnych przepisów dotyczących się wewnętrznej organizacji Imperatorskiego Uniwersytetu Wileńskiego, *VUB RS*, sygn. f. 2, KC 8, k. 65 v–67.*

⁸ Protokół sesji akademickiej Uniwersytetu Wileńskiego z dn. 14 czerwca 1803 r., *VUB RS*, sygn. f. 2 KC 208, k. 3.

nak decyzja była jednomyślna. Zazwyczaj, po przeliczeniu głosów, dwa czy trzy były przeciw. Zdarzało się, że profesorowie z tych czy innych powodów odmawiali swojej rekomendacji. Na przykład, na PP pod koniec roku akademickiego 1924/1925 referat miał zamiar wygłosić profesor Józef Gołuchowski, ale po wysłuchaniu proponowanego tekstu na posiedzeniu akademickim grono profesorów zdecydowało, iż jest on zbyt długi, żeby czytać go podczas PP, w związku z czym wygłoszenie referatu zaproponowano profesorowi Ignacemu Daniłowiczowi na temat, z którym profesor Daniłowicz zapoznał swoich kolegów wcześniej. Był to referat *O życiu Cyganów*⁹.

Pod względem organizowania PP Uniwersytet Wileński nie był oryginalny – takie spotkania z publicznością przewidywały także statuty innych wyższych uczelni na terenie ówczesnego Imperium Rosyjskiego. Jednak należy zauważyć, że jeżeli na uniwersytecie moskiewskim, kazańskim czy charkowskim takie posiedzenia odbywały się raz do roku, to na wileńskim obowiązywały dwa – jedno miało miejsce na początku nowego roku akademickiego (we wrześniu), drugie – na zakończenie roku (w czerwcu).

PP za każdym razem było wyjątkowym wydarzeniem w życiu akademickim. Dzień, w którym miał się odbyć publiczny wykład, zaczynał się od mszy św. w kościele uniwersyteckim św. Jana. Był to pewnego rodzaju preludium PP, które zazwyczaj rozpoczynało się o czwartej lub piątej godzinie po południu. Ubrani w togi profesorowie mieli obowiązek najpierw zgromadzić się w miejscu zwyczajnych posiedzeń i dopiero stąd – z rektorem na czele – uroczystość udawali się do sali na PP. Daniel Beauvois, autor monografii o Uniwersytecie Wileńskim, powołując się na wspomnienia ówczesnych studentów Ignacego Domeyki i Placyda Jankowskiego pisze, iż te ceremonie budziły we współczesnych ogromne wzruszenie¹⁰. Według Jankowskiego, *To Rektorskie przodkujące berło, te poważne ponsowe togi profesorów, te mucety i birety Doktorskie, słowem cała ta starożytna oprawa, w której uczeni mężowie, chociażby chcieli, nie mogli być podobnymi do reszty biednych śmiertelników, przejmowały jakimś mimowolnem uszanowaniem, na którym kaptani muz znali się widać od dawna, kiedy swym posiedzeniom przybrali imię Akademickiego Senatu. Nie tylko liczni goście miejscowi i przybyli z prowincji, ale sami nawet uczniowie Uniwersytetu, choć tak oswojeni ze swoimi przewodnikami, nie mogli odjąć głębokiemu wrażeniu widząc ich wszystkich przed sobą*¹¹. Jednak nie brakuje i krytycznych ocen wobec PP. Józef Frank, jeden z najznakomitszych medyków Uniwersytetu Wileńskiego, jest wyjątkowo sceptyczny. Według Franka, mianowicie PP, a ściślej wygląd i zachowanie profesorów podczas tych uroczystości *odkrywają przed światem panujący w Uniwersytecie*

⁹ Protokół sesji akademickiej Uniwersytetu Wileńskiego z dn. 27 czerwca 1824 r., LVIA sygn. f. 721, ap. 1, b. 1191, s. 401–402.

¹⁰ D. Beauvois, *Szkołnictwo polskie na ziemiach litewsko-ruskich 1803–1832*, t. 1, Uniwersytet Wileński, Lublin 1991, s. 136.

¹¹ [P. Jankowski], *Księga wspomnień uniwersyteckich przez Johna of Dycalp*, Wilno 1854, s. 52–53.

*nieład i niedbalstwo. Frank zarzuca, że Część profesorów przybywa na uroczystości w togach, inni w mundurach, inni znowu w togach na mundurach, a są i tacy, którzy świecą nieobecnością*¹². Jednak również Frank, co trzeba podkreślić, nie kwestionuje potrzeby organizowania PP.

Choć przepisy nie określały szczegółowo trybu PP, to wszystkie one w zasadzie odbywały się w ten sam sposób. Można je mianowicie podzielić na trzy główne części – wstęp, wykład oraz zakończenie. W zależności od tego, czy PP miało miejsce na początku lata, czy jesienią, zmieniała się część wstępna oraz końcowa.

Jeżeli PP odbywało się pod koniec roku akademickiego, w części wstępnej, po przemówieniu rektora czy osoby go zastępującej, czytano sprawozdanie dotyczące najważniejszych wydarzeń, jakie miały miejsce na Uniwersytecie w ciągu minionego roku: wymieniano nowo utworzone zakłady (jeśli coś takiego miało miejsce), wspomniano o darach dla Uniwersytetu, ogłaszano nazwiska członków honorowych, którzy otrzymali tę godność. Rektor ogłaszał nazwiska wyróżnionych studentów oraz uroczystie wręczał im nagrody. Jeżeli w minionym roku akademickim odbył się jakiś konkurs, ogłaszano jego wyniki.

Zebrani na PP mogli liczyć na to, że dowiedzą się nie tylko o dziejach Uniwersytetu i funkcjonowaniu szkół okręgu wileńskiego, ale będą też mieli możliwość dowiedzieć się, jakie są główne tendencje na świecie w odniesieniu do oświaty. Tego dotyczyły zazwyczaj wystąpienia rektora, bądź zastępujących go osób. Do takich żywo dyskutowanych na początku XIX wieku tematów należał między innymi problem oświaty kobiet. Dostyc wyczerpująco na ten temat podczas PP z czerwca 1819 r. mówił ówczesny rektor, Szymon Malewski. Według prelegenta, dobre wychowanie w domu jest podstawą edukacji dziecka w szkole, tj. *edukacji publicznej*, stąd bardzo przychylnie ocenił on projekt pensji dla dziewczyn, przygotowany przez Tadeusza Czackiego. Uważał, iż w Wileńskim Okręgu Naukowym powinno powstać więcej takich pensji, w których przygotowywano by nauczycielki domowe. Rektor otwarcie ubolewał, że jeszcze nie wszyscy tę podstawową zasadę rozumieją a większość uważa, że edukacja dziewcząt powinna ograniczyć się do nauki języka francuskiego i ewentualnie – w niewielkim zakresie – sztuk pięknych. Według Malewskiego, takie wychowanie dziewcząt nie tylko nie pomaga w prowadzeniu gospodarstwa domowego, ale czasami nawet przeszkadza. Zdaniem rektora, *Do porządnej więc edukacji, która od dzieciństwa zaczynać się powinna, życzyć potrzeba, aby edukacja płci żeńskiej pod opieką rządu stała się powszechniejszą i urządzoną tak, aby z niej wychodziły światłe i umiejętne pierwsze nauczycielki wieku dzieciennego: życzyć potrzeba, aby na wzór innych narodów i u nas w ojczystym języku były upowszechnione książki elementarne*

---

¹² [J. Frank], *Pamiętniki dra Józefa Franka, Profesora Uniwersytetu Wileńskiego*, z francuskiego przetłumaczył, wstępem i uwagami opatrzył dr Władysław Zahorski, t. 2, Wilno 1913, s. 68.

*zastosowane do edukacji płci żeńskiej; aby w bibliotekach domowych miały miejsce książki, któreby objaśnieniem i przewodnictwem do pierwiastkowego wychowania służyły dla matek [...]*¹³. W przemówieniu Malewskiego porzmiewają nastroje wieku Oświecenia, kiedy powoli dojrzewała myśl, iż przyszłość społeczeństwa należy od poziomu wykształcenia kobiet.

Zauważyć należy, że rektorzy Uniwersytetu w swoich przemówieniach podczas PP od czasu do czasu wracali do spraw nauczania szkolnego. Na przykład Józef Twardowski w 1824 r., rozpoczynając letnie PP, poinformował zebranych o zmianach w systemie nauczania w szkołach Wileńskiego Okręgu Naukowego. Aby uczniowie nie byli zmuszeni korzystać z usług korepetytorskich, w szkołach została zwiększona liczba godzin. Zreformowaniu uległy też treści nauczania – zamiast abstrakcyjnych i, jak sądzono, dla młodego umysłu za ciężkich traktatów z fizyki i chemii wprowadzony został kurs nauk przyrodniczych, a zamiast niektórych prac wyższej algebry – geometria wykreslna. Ten przedmiot, według Twardowskiego, o wiele pożyteczniejszy jest nie tylko dla przyszłych rzemieślników, ale i dla wszystkich, którzy mają zamiar pracować na różnych stanowiskach krajowych¹⁴. Troska rektorów o sprawy oświaty nie była przypadkowa – Uniwersytet Wileński na początku XIX w. wiele uwagi poświęcił kwestii znajdujących się pod jego opieką szkół okręgu naukowego.

Kwestie dotyczące oświaty i wykształcenia były poruszane także podczas przemówień na PP z okazji rozpoczęcia roku akademickiego. Na przykład, przemawiając podczas PP na rozpoczęcie roku akademickiego 1810/1811 rektor Śniadecki podkreślił, że bieg i doskonałość cywilizacji bierze się z dobrze urządzonego oświecenia. Człowieka, który nie zna siebie ani otoczenia przyrównał do stworzenia, które błądzi w ciemnościach. Według Śniadeckiego, dla wychowania ważne są wszystkie nauki, ponieważ każda z nich rozwija pewną dziedzinę działalności dorastającego człowieka. Nauka języków rozwija pamięć, matematyka przyzwyczajają myśleć itd. Rektor nie wątpił, że programy szkolne powinny zawierać liczne oraz *wielorakie rodzaje nauk*¹⁵.

Wolno wnioskować, iż wprowadzający wstęp między innymi przygotował audytorium do odbioru wygłaszanej rozprawy. Odczyty PP były traktowane bardzo poważnie tak przez profesorów, jak i zebranych. Zauważyć należy, iż profesorowie przygotowali się do tych wykładów wyjątkowo starannie.

Profesorowie zwyczajni i nadzwyczajni byli obowiązani do przedstawienia rozpraw *o przedmiotach uczonych*. Referaty mogli również wygłaszać, jeśli chcieli, członkowie honorowi Uniwersytetu oraz profesorowie emerytowani. Ustalono, że referaty na PP mają być wygłaszane według pewnej kolej-

¹³ Fragment przemówienia S. Malewskiego, zob.: J. Bieliński, op. cit., t. 2, s. 800–802.

¹⁴ J. Twardowski, *Zagajenie posiedzenia publicznego cesarskiego Uniwersytetu Wileńskiego dnia 30 czerwca 1824 r.*, Wilno 1824, s. 10–19.

¹⁵ J. Śniadecki, *Zagajenie sesji publicznej Uniwersytetu Wileńskiego dnia 15 września 1810 roku*, Wilno 1810 r., s. 4–12; ibidem [w:] *Pisma rozmaite Jana Śniadeckiego zawieraiący zagaienia i rozprawy w naukach*, t. 3, wyd. 2, Wilno 1818, s. 84–94.

ności. Na posiedzeniu akademickim w dn. 15 maja 1804 roku postanowiono, że jako mają być czytane publicznie dwa referaty w ciągu roku, to jeden ma być wygłoszony przez profesora z pierwszych dwóch wydziałów Uniwersytetu, tj. *Nauk fizycznych i matematycznych* oraz *Medycznego* drugi — z drugich dwóch wydziałów, tj. *Nauk moralnych i politycznych* oraz *Literatury i sztuk wyzwolonych* na przemian, wyjąwszy profesorów malarstwa i rysunków. Trudno powiedzieć, dlaczego postanowiono tych ostatnich przeminać. W praktyce jednak ta zasada nie działała — wśród prelegentów byli i profesorowie sztuk pięknych (zob. tab.). Nowo zatrudniony profesor miał obowiązek wygłosić referat rozpoczynając karierę akademicką, niejako poza kolejnością¹⁶. Temat zawsze wybierał prelegent.

Ustalając kolej na wystąpienia podczas PP, raczej nie spodziewano się, iż będzie dużo chętnych takie rozprawy przygotowywać. Okazało się, że rzeczywistość przeszła oczekiwania i zazwyczaj przedstawiano nie jeden, a dwa bądź trzy referaty. Na przykład, w 1806 roku profesor Józef Frank już w kwietniu zadeklarował, iż wiosną ma zamiar wygłosić odczyt na PP. I kiedy profesor Stefan Stubielewicz dla słabości zdrowia wymówił się, profesor Andrzej Capelli od razu oświadczył, iż on chciałby przygotować referat na letnie PP¹⁷. Więc w roku 1806 na czerwcowym PP wygłoszone zostały dwie rozprawy — profesorów Franka i Capellego.

Profesorowie Uniwersytetu starali się przedstawić publiczności najnowsze wiadomości naukowe. Zebrani na PP nieraz mieli możliwość być świadkami zupełnie nowych ustaleń. Na przykład zainteresowania ówczesnej nauki astronomicznej skupiały się wokół odkrytych na początku XIX wieku małych planet (planetoid). Profesor Poczobut na PP jesienią 1804 r. wygłosił referat, poświęcony kwestii nowych planet Cerery i Pallady, które zostały odkryte przez Hartinga Lilienthal, dopiero 1 września tego roku oraz obserwacji tych planet przeprowadzonych w Obserwatorium Uniwersytetu Wileńskiego.

Pewną sensacją naukową, o której też powiadomiono uczestników PP, były badania profesora Jędrzeja Śniadeckiego, który w surowej platynie odkrył nowy pierwiastek — nowy rodzaj metalu. Metal ten nazwał *Vestium* od nazwy nowo wynalezionej planety *Vesta*. Śniadecki choć uważał, że jego praca dotycząca badań nad surową platyną nie ma jeszcze takiego stopnia doskonałości, jakiego by sobie życzył, ale nie wątpił, że jest autorem odkrycia, dzięki któremu nauka chemiczna zrobiła krok do przodu¹⁸. Komisja chemików francuskich pod przewodnictwem Klaudiusza Ludwika Berthollet nie potwierdziła jednak odkrycia Śniadeckiego. Ale to nie był koniec tej historii.

---

¹⁶ Protokół sesji akademickiej Uniwersytetu Wileńskiego z dn. 15 maja 1804 r., *VUB RS*, sygn. f. 2 KC 208, k. 17–18.

¹⁷ Protokół sesji akademickiej Uniwersytetu Wileńskiego z dn. 15 maja 1806 r., *VUB RS*, sygn. f. 2 KC 208, k. 42–43.

¹⁸ [A. Śniadecki], *Rozprawa o nowym metalu w surowej platynie odkrytym przez Jędrzeja Śniadeckiego. Czytana na publicznym posiedzeniu Imperatorskiego Uniwersytetu Wileńskiego dnia 28 czerwca 1808*, Wilno 1808, s. 19–30.

Prawie pół wieku później, w 1843 r., profesor Karl Claus z uniwersytetu kazańskiego odnalazł metal w rudzie uralskiej platyny, który nazwał *Ruthenium*. Późniejsze badania pozwoliły na wysunięcie wersji, iż Claus tylko powtórzył odkrycie Śniadeckiego, jednak badacze są ostrożni co do jednoznacznej odpowiedzi, czy *Vestium* i *Ruthenium* to te same elementy i czy werdykt Paryskiej Akademii Nauk oraz Petersburskiej Akademii Nauk nie skrzywdził Śniadeckiego¹⁹.

Stosunkowo wiele uwagi podczas PP poświęcono problematyce medycznej. Starano się przedstawić nie tylko sprawy medycyny praktycznej, ale i rozważania teoretyczne. Stosunek chirurgii do medycyny był wtedy chyba jednym z najbardziej dyskutowanych tematów nie tylko przez naukowców. Do końca XVIII stulecia chirurgia znajdowała się w gestii cechów rzemieślniczych. Jeszcze i w początkach XIX wieku nie była traktowana jako dziedzina nauk medycznych. Analizie stosunków chirurgii i medycyny zostały poświęcone trzy rozprawy profesorów medycyny — Matuszewicza, Jana Fryderyka Nizzkowskiego oraz Wacława Pelikana (zob. tabelę niżej). Zauważyć należy, iż wszyscy prelegenci podkreślili nierozdzielność chirurgii od medycyny.

Specyficzną część rozpraw wygłoszonych na PP stanowiły referaty o życiu i działalności profesorów Uniwersytetu Wileńskiego. Powodem przygotowania takich odczytów zazwyczaj była śmierć profesora. Zauważyć należy, iż w tych referatach nie ograniczano się do podania tylko faktów biograficznych, ale starano się przedstawić działalność naukową i zasługi dla Uniwersytetu zmarłego profesora. Takie podejście do sprawy świadczy o tym, że nawet ukazując sylwetki profesorów Uniwersytetu starano się na PP zebranym przede wszystkim przekazać informację naukową.

Język referatu wybierał sam prelegent. Choć najwięcej rozpraw zostało wygłoszonych w języku polskim, ale zdarzało się, iż prelegenci mówili po łacinie, po francusku czy nawet rosyjsku (językiem rosyjskim podczas wygłoszenia rozpraw posługiwał się tylko Jan Czerniawski, profesor zwyczajny języka i literatury rosyjskiej). Jeżeli tego dnia była prezentowana nie jedna rozprawa, zdarzało się, że prelegenci posługiwali się różnymi językami. Tak na przykład było na PP jesienią 1804 roku. Wtedy Poczobut o nowych planetach mówił po polsku. Po nim swoją rozprawę po łacinie przedstawił Carl Christian Langsdorf, rozważając kwestię poprawienia młynów wodnych. Trzecim prelegentem tego dnia był Filip Nereusz Golański, który swój odczyt wygłosił, jak i Poczobut, po polsku.

Zebrani na PP mieli możliwość uzyskać wiadomości z różnych dziedzin nauki — przedstawione były tak nauki teoretyczne (jak fizyka czy chemia), jak i stosowane, do których mogą być zaliczone takie dziedziny ówczesnej wiedzy naukowej, jak medycyna czy mechanika. Ponieważ prelegenci sami określali temat swoich odczytów, wolno wnioskować, że wygłoszone referaty

---

¹⁹ W. Hubicki, *Chemia*, [w:] *Historia nauki polskiej*, pod red. B. Suchodolskiego, t. 3, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1977, s. 474–475.

między innymi świadczą i o stopniu rozwinięcia tej czy innej gałęzi nauki (przede wszystkim na Uniwersytecie Wileńskim). Taką wersję potwierdza spis rozpraw na tematy medyczne – w omawianym okresie wygłoszono 16 referatów (razem z odczytami, w których przedstawiano sylwetki wybitnych medyków, profesorów Uniwersytetu Wileńskiego). Drugie miejsce zajmuje rozprawy poświęcone sprawom nauk filologicznych (12). Wiadomo, iż właśnie w tym okresie historii Uniwersytetu, przodowały nauki medyczne i filologiczne. Prace wileńskich medyków (Franka, Bécu, Wolfganga) oraz filologów (przede wszystkim Grodecka) cieszyły się uznaniem uczonych europejskich. Zauważyć należy, iż ci naukowcy kilkakrotnie występowali w roli prelegentów podczas PP (np. prof. Grodeck miał w ciągu omawianego okresu cztery referaty, prof. Frank – dwa). Stosunkowo wiele miejsca zostało poświęcone teologii – wygłoszono 10 referatów na tematy teologiczne. Z dziedziny nauk matematycznych wygłoszono 7, tyle samo z prawa. Problematyce fizyki poświęcona została jedna rozprawa, chemii i botaniki – po dwie. Dosyć słabo były reprezentowane nauki historyczne — tylko cztery rozprawy, włączając referaty prof. Golańskiego, przedstawiane podczas pierwszego PP w 1803 roku *O rozwoju Uniwersytetu Wileńskiego* oraz *O sławniejszych uczniach wszechnicy wileńskiej* w grudniu tego samego roku. Pozostaje otwarte pytanie, dlaczego profesor Lelewel, który cieszył się w ówczesnym Wilnie wielkim uznaniem z racji swoich zdolności oratorskich (właśnie podczas jego wykładów audytorium zawsze z trudem mogło pomieścić wszystkich chętnych), na PP w ciągu omawianego okresu wygłosił tylko jeden odczyt. Najbardziej aktywny był wspomniany Cappelli, profesor prawa cywilnego i kryminalnego, przybywszy do Wilna na początku XIX w. z Włoch. Zazwyczaj wygłaszał swoje odczyty — przez omawiany okres miał ich aż 7 — po łacinie, jednak niektóre z nich ukazały się w druku w tłumaczeniu polskim.

Na podstawie sprawozdań Rady Uniwersytetu, przygotowywanych dla kuratora, relacji w ówczesnej prasie oraz literatury pamiątkarskiej wolno wnioskować, że audytorium PP było bardzo zróżnicowane. Obok społeczności uniwersyteckiej, tj. profesorów i studentów, PP swoim przybyciem zazwyczaj zaszczycali przedstawiciele władzy z generał-gubernatorem i gubernatorem na czele. W latach 1810 i 1817 na letnich PP był obecny kurator Adam Jerzy Czartoryski. Oczywiście przychodzili nauczyciele i uczniowie I-go wileńskiego gimnazjum, oraz ludzie, którzy ani z gimnazjum, ani ze uniwersytetem, na co dzień nie mieli nic wspólnego. Czytane więc po łacinie rozprawy napewno nie wszyscy mogli zrozumieć, nie wszystkim również były dostępne rozważania np. *O meteorach* choć były wygłaszane po polsku. Jednak organizowane przez Uniwersytet PP cieszyły się uznaniem wśród ówczesnego społeczeństwa. To świadczy nie tylko o autorytecie Uniwersytetu i jego profesorów, ale i o tym, że nawet wśród ludzi dalekich od działalności intelektualnej wiedzę naukową zaczęto traktować jako rzecz godną uwagi oraz w pewnym sensie modną. Już cytowany Jankowski w swoich memuarach podaje, że na PP podczas wygłaszanych rozpraw zawsze panowała atmosfera głębokiego sku-

pienia się i głębokiej ciszy. Choć, według Jankowskiego, *Musiąły to być zapewne godziny długie i dość nietatwe dla pań i dylektantów: bo rozprawy były albo nader uczone, albo odczytywano je w językach obcych*²⁰. W sprawozdaniach Uniwersytetu odnotowano, iż na PP brali udział przedstawiciele duchownego, wojennego i świeckiego stanu, choć nigdzie nie podawano, ile mniej więcej ich przychodziło. Wolno wnioskować, że słuchaczy nie brakowało. Z *Przepisów Szczegółowych* Uniwersytetu z 1809 r. dowiadujemy się, że każde PP ogłasza się przez uwiadomienie drukowane w języku łacińskim podług formy raz przyjętej. Dotąd nie udało się takich zaproszeń odnaleźć, więc nasuwa się przypuszczenie, że wstęp był wolny.

Zauważyć należy, że wiedza naukowa, wygłaszana podczas PP miała szanse dostawać się do szerszego audytorium dzięki drukowi – niektóre rozprawy ogłaszano czy to odrębnym drukiem, czy to w periodykach, czy nawet w tomach dzieł zbiorowych, jak np. w przypadku prac profesora Jana Śniadeckiego. Ile tych rozpraw zostało wydrukowanych, jest to pytanie na razie otwarte i wymagałoby ono specjalnej analizy. Profesorowie swoje rozprawy wygłaszane na PP traktowali na równi z rozprawami, które czytali na posiedzeniach akademickich. Dokładny projekt przepisów w sprawie drukowania był przygotowany dopiero w 1831 roku²¹ i na realizację już nie miał szans. Jednak sam fakt przygotowania takiego projektu świadczy o tym, że na druki naukowcy ówczesnego Uniwersytetu patrzyli m. inn. i jak na ważne narzędzie rozpowszechniania wiedzy poza społecznością akademicką.

Organizować PP przestano jeszcze przed zamknięciem Uniwersytetu. Wiosną 1831 r. zdecydowano zrezygnować z urzędzenia PP z powodu rozpowszechnienia epidemii cholery — uczniowie Uniwersytetu na mocy zalecenia generalgubernatora zostali rozpuszczeni i nader mała ich liczba pozostała w mieście. Poważną przyczyną był również brak miejsca, ponieważ sala PP zajęta została na gabinet zoologiczny, a w innych urządzono postój wojska²². Zauważyć należy, że część studentów brała udział w powstaniu Listopadowym, więc społeczność uniwersytecka w tym roku naprawdę powinna była być stosunkowo bardzo mała. Choć w czerwcu 1831 roku i przyjęto postanowienie zaprosić do czytania rozpraw na PP przy otwarciu kursów uniwersyteckich we wrześniu dwóch profesorów, a mianowicie Edwarda Eichwalda i Feliksa Rymkiewicza²³, to nie udało się jednak ustalić, czy planowane PP w ogóle odbyło się. Wysunięta więc przed kilka lat teza, iż ostatnie PP odbyło się we wrześniu 1830 roku²⁴, na razie pozostaje aktualna. Biorąc pod uwagę

---

²⁰ [P. Jankowski], *Księga wspomnień uniwersyteckich przez Johna of Dycalp*, s. 54.

²¹ Protokół posiedzenia Rady Uniwersytetu Wileńskiego z dn. 15 kwietnia 1831 r., LVIA, sygn. f. 721, ap. 1, b. 1198, k. 34–36.

²² Protokół posiedzenia Rady Uniwersytetu Wileńskiego z dn. 8 czerwca 1831 r., LVIA, sygn. f. 721, ap. 1, b. 1198, k. 27.

²³ Protokół posiedzenia Rady Uniwersytetu Wileńskiego z dn. 30 czerwca 1831 r., LVIA, sygn. f. 721, ap. 1, b. 1198, k. 31.

²⁴ A. Prašmantaitė, op. cit., s. 20.

to, że podczas wojny z Napoleonem w 1812 roku PP też nie organizowano, wypada jeszcze jeden rok z okresu lat 1803–32. W przebadanych źródłach nie ma też żadnej wzmianki o PP w czerwcu 1804 roku. Przypuszczyć należy, że zrezygnowano z tego powodu, że w ubiegłym roku były aż trzy – trzecie odbyło się dn. 12 grudnia, w dzień urodzin Aleksandra I. Rozprawę na grudniowym PP tego roku czytał profesor Golański²⁵. To było pierwsze i ostatnie grudniowe PP. Poza ustaloną kolejnością PP z powodu uroczystości uszczenia wstąpienia na tron Aleksandra I był organizowany w marcu 1807 roku²⁶. Dlaczego ograniczono się tylko do dwóch PP specjalnie poświęconych osobie cesarza, pytanie na razie pozostaje otwarte.

Rekapitulując wypada podkreślić, iż PP które odbywały się na Uniwersytecie Wileńskim w początkach XIX, cieszyły się popularnością wśród mieszkańców ówczesnego Wilna. Był to bowiem okres, kiedy przede wszystkim z powodu pewnej demokratyzacji nauki, sprawami naukowymi zaczęto interesować się nie tylko w salonach arystokratycznych. PP, urządzone przez Uniwersytet Wileński, umożliwiły bezpośredni dostęp do wiedzy naukowej społeczności będącej poza Uniwersytetem. Centralne miejsce podczas tych imprez zajmowała rozprawa naukowa, przedstawiana przez profesorów Uniwersytetu, specjalistów danej dziedziny. Zaprezentowano referaty z blisko dwudziestu dziedzin naukowych. Choć wstęp był wolny, to z uwagi na treść oraz język rozprawy, PP były dostępne tylko dla wykształconej, posiadającej pewną wiedzę części ówczesnej społeczności ziem byłego WKL. Tym nie mniej, wolno wnioskować, iż były one jedną z podstawowych form popularyzacji wiedzy naukowej wśród szerszych kręgów.

---

²⁵ Protokół sesji akademickiej Uniwersytetu Wileńskiego z dn. 14 czerwca 1803 r., *VUB RS*, sygn. f. 2 KC 208, k. 10.

²⁶ Protokół sesji publicznej Uniwersytetu Wileńskiego z dn. 12 marca 1807 r., *VUB RS*, sygn. f. 2 KC 208, k. 51.

Rozprawy czytane na PP Uniwersytetu Wileńskiego (1803–1832)

nr	Prelegent	Temat	Data	Język
1	Golański Filip Nereusz	O założeniu, wzroście i teraźniejszym ugruntowaniu najwyższym Uniwersytetu	1803 06 17	pol.
2	Poczobut-Odlanicki Marcin	O dawności Zodiaku egipskiego	1803 09 15	pol.
3	Matuszewicz (Matuszewicz) Andrzej	O chirurgii. Nieoddzielny związek nauk chirurgicznych z nauką medycyny	1803 09 15	pol.
4	Golański Filip Nereusz	O sławniejszych uczniach uniwersytetu	1803 12 12	pol.
5	Poczobut-Odlanicki Marcin	O obserwacji nowych planet Cerery i Palady	1804 09 15	pol.
9	Langsdorf Carl Christian	O wadach młynów wodnych	1804 09 15	pol.
10	Golański Filip Nereusz	O prawodawstwie Mojżesza politycznym, cywilnym i kryminalnym w księgach świętych zawartych	1804 09 15	pol.
11	Groddeck Gotfryd Ernest	O opisanu ziemi Grekom starożytnym znajomej z dzieł ich najdawniejszych poetów	1805 06 28	łac.
12	Cappelli Ludwik Alojzy	O początku i postępie prawa kryminalnego	1805 06 28	łac.
13	Abicht Jan Henryk	O granicach doświadczenia	1805 09 15	łac.
14	Cappelli Ludwik Alojzy	O początku praw rzymskich	1805 09 15	łac.
15	Czerniawski Jan	O mowie ludzkiej w ogólności, a w szczególności o własnościach języka rosyjskiego	1805 09 15	ros.
16	Cappelli Ludwik Alojzy	O główniejszych sposobach zapobieżenia występkom w społecznościach cywilnych	1806 06 28	łac.
17	Frank Józef	O polycji medycznej, jaka powinna być zachowana w wężeniach publicznych	1806 06 28	franc.
18	Groddeck Gotfryd Ernest	O własnościach religii greckiej	1806 09 15	łac.
19	Bojanus Henryk Ludwik	O medycynie weterynaryjnej	1806 09 15	łac.
20	Groddeck Gotfryd Ernest	Schadzki publicznie greków i posiedzenie dzisiejszych uczonych	1807 03 12	łac.
21	Stubielewicz Stefan	O konduktorach	1807 06 28	pol.
22	Bécu August Ludwik	O szpitalach dla ubogich chorych	1807 09 15	pol.
23	Śniadecki Jędrzej	O nowym metalu w surowej platynie	1808 06 28	pol.
24	Golański Filip Nereusz	O malarstwie . Zasługi profesorów Tomasza Husarzewskiego i Franciszka Smuglewicza	1808 09 15	pol.
25	Jundziłł Stanisław Bonifacy	O przymiotach potrzebnych w sztuce ogrodniczej	1809 06 30	pol.
26	Cappelli Ludwik Alojzy	O władzy mężów nad żonami, którą mu dawne prawa nadawały	1809 09 15	łac.
27	Czerniawski Jan	Sprawa pokoju ze Szwecją	1809 09 15	ros.
28	Śniadecki Jan	Żywot uczony i publiczny Marcina Odlanickiego Poczobuta	1810 06 30	pol.
29	Groddeck Gotfryd Ernest	Mądrość dawnych greków w szacowaniu przymiotów i zasług ich przodków	1810 06 30	łac.

30	Saunders (Sanders) Józef	O wpływie i użyteczności sztuk	1810 09 15	pol.
31	Życki Tomasz	O początku, wzroście i postępie aż do naszych czasów matematyki	1811 06 30	pol.
32	Chodani Jan Kanty	O dążeniu nauki Jezusa Chrystusa dla dobra ludzkiego	1811 09 15	pol.
33	Niemczewski Zachariasz	O duchu i pożytkach nauk matematycznych	1813 06 30	pol.
34	Słowacki Euzebiusz	O sztuce przekładania z obcych języków	1813 09 15	pol.
35	Nizzkowski Jan Fryderyk	O związku chirurgii z medycyną	1814 06 15	pol.
36	Frank Józef	O wpływie rewolucji francuskiej do medycyny praktycznej	1814 09 15	franc.
37	Kłagiewicz Andrzej Benedykt	O tolerancji	1815 06 30	pol.
38	Cappelli Ludwik Alojzy	O początku, postępie i z ródłach prawa kanonicznego	1815 09 15	franc.
39	Wolfgang Jan Fryderyk	Uwagi historyczne nad stanem farmacji	1816 06 30	pol..
40	Znosko Jan	O ekonomii politycznej, jej historii i systemach	1816 09 15	pol.
41	Czerniawski Jan	O stanie nauk i sztuk wyzwolonych w Rosji w wieku X-XII i pierwszej połowie XIII	1817 06 30	ros.
42	Golański Filip Nereusz	O zasługach i pracach w dziele oświecenia zeszłego ks. Mickiewicza	1817 09 15	pol.
43	Cappelli Ludwik Alojzy	Rozbiór dzieła O prawie publicznym profesora Aarona Aleksandra Olizaroviusa	1817 09 15	łac.
43	Pelikan Waclaw	O naukach chirurgii i medycyny	1818 06 30	pol.
45	Mianowski Mikołaj	O użyteczności sztuki lekarskiej w miarę stopnia powszechnego oświecenia	1818 09 15	pol.
46	Kłagiewicz Andrzej Benedykt	O stopniach, którymi postępowało objawienie boskiej religii	1819 06 30	pol.
47	Lobenwein Jan Andrzej	O życiu i pracach uczonych zeszłego w tamtym roku prof. Jakóba Briôtet	1819 09 15	pol.
48	Pinabel Jan	O stanie literatury francuskiej w wieku XVII i XVIII i terażniejszym	1819 09 15	franc.
49	Życki Tomasz	O życiu i pismach uczonych zeszłego w przeszłym roku ks. Franciszka Narwojsza	1820 06 30	pol.
50	Spitznagel Ferdynand	O życiu i pracach naukowych prof. Jana Andrzeja Lobenweina	1820 09 15	pol.
51	Poliński Pełka Michał	O pożytkach z nauk matematycznych wpływających	1820 09 15	pol.
52	Kłagiewicz Andrzej Benedykt	Religia objawiona jest dziełem Boga	1821 06 30	pol.
53	Borowski Leon	O naśladowaniu wybornych pisarzy i o wpływie obcych wzorów sztuki pisania już starożytnych, już nowych, na ukształcenie smaku właściwie narodowego	1821 09 15	pol.
54	Lelewel Joachim	Panowanie króla Łokietka	1822 06 30	pol.
55	Łobjko Jan	Oświecenie przez uniwersytety udzielane	1822 09 15	ros.
56	Mianowski Mikołaj	O życiu i pracach uczonych Jana Piotra Franka	1822 09 15	pol.

57 Bobrowski Michał	Wyobrażenie o Bogu w pierwszej z porządku księdze Mojżesza	1823 06 30	pol.
58 Wolfgang Jan	O początku i postępnem doskonaleniu użycia i wypiekania chleba zbożowego	1823 09 15	pol.
59 Podczaszyński Karol	Żywot architekta Wawrzyńca Gucewicza	1823 09 15	pol.
60 Daniłowicz Ignacy	O początku rozkrzewienia się i rozmaitym losie w różnych krajach Europy narodu cygańskiego	1824 06 30	pol.
61 Herberski Wincenty	Krótką wiadomość o gościnności u starożytnych i o zakładach dobroczynnych	1824 09 15	pol.
62 Oczapowski Michał	O urządzeniu dóbr ziemskich	1825 06 30	pol.
63 Porcijanko Konstanty	Wiadomość o życiu i pracach naukowych ś.p. Augusta Ludwika Bécu	1825 06 30	pol.
64 Drzewiński Feliks	O kamieniach meteorycznych i przyczynach mogących je tworzyć	1825 09 15	pol.
65 Podczaszyński Karol	O cemencie rzymskim	1825 09 15	pol.
66 Borowski Leon	Życie ś.p. prof. Gotfryda Ernesta Groddecka	1826 06 30	pol.
67 Bobrowski Michał	O wpływie Kościoła rzymskiego na język słowiański	1826 09 15	pol.
68 Bärkman (Baerkman) Jan Karol	O wpływie oświaty na zdrowie społeczne	1827 06 30	pol.
69 Cappelli Ludwik Alojzy	O wykładzie nauki prawa rzymskiego w ogólności a w szczególności o dziele elementarnem w tymże przedmiocie	1827 09 15	pol.
70 Jaroszewicz Józef	O stanie kraju litewskiego w dziedzinie oświaty do powstania uniwersytetu	1828 06 25	pol.
71 Bobrowski Michał	Wspomnienia o znamenitych profesorach uniwersytetu	1828 06 25	pol.
72 Abicht Jan Henryk	Uwagi o anatomii patologicznej	1828 09 15	pol.
73 Wyrwicz Antoni	Rzut oka na sposoby wykładania nauk dokładnych, a mianowicie analizy matematycznej	1829 06 25	pol.
74 Münnich Wilhelm Fryderyk	O kolekcji numizmatów wschodnich w Uniwersytecie Wileńskim	1829 06 25	franc.
75 Jundziłł Józef (?)	O wewnętrznej temperaturze roślin	1829 09 15	pol.
76 Fijałkowski Antoni	O stanie Izraelitów i Rzymian przed narodzeniem Jezusa Chrystusa		pol.
77 Skideł Jan	Krótką historią nauki moralnej	1830 06 25	pol.
78 De Néve Żan	O początkach i stopniowym rozwoju języka francuskiego	1830 06 25	franc.
79 Sławiński Piotr	Analiza obserwacji odbytych w obserwatorium Uniwersytetu Wileńskiego w 1825 i 1830 latach	1830 09 15	pol.
80 Fonberg Ignacy	O metodach badań związków organicznych	1830 09 15	pol.

Źródła: J. Bieliński, *Uniwersytet Wileński (1579-1831)*, t. 2, Kraków 1899-1900, s. 772-828; protokoły posiedzeń akademickich oraz publicznych Uniwersytetu Wileńskiego, raporty Rady Uniwersytetu Wileńskiego do Kuratora i Ministerstwa Oświaty: *LVIA*, sygn. f. 721, ap. 1, b. 31; b. 34; b.286; b. 308; b. 379; b. 1176; b. 1183; b. 1188; b. 1197; b. 1198; *VUB RS*, sygn. f. 2 KC 183; 208; 237; 250; 252; 255; 256; 257; 260; 261; 262; 263; 264; 345.

SUMMARY

The University of Vilnius (UV) has enjoyed a reputation for being an influential school of higher education as well as a significant centre of academic research. Apart from these lines of activity, the University is actively engaged in others as well. A particularly wide range of the University's activities could be observed in the early 19th century. At that time, among other functions, it served as an institution responsible for promoting science. The UV's body of professors believed that the value of science depended on how widespread it is among the society. Attempts were made to reach the widest possible circles. In order to promote science, public sessions were devised, the genesis of which reached as far back as the Commission of National Education.

The public sessions conducted by the UV allowed the non-academic public to have access to academic knowledge. The central point of such sessions would be reserved for an academic dissertation delivered by UV professors specialising in the relevant line of study.

Between 1803 and 1830, over 80 dissertations were presented in nearly twenty academic areas. Professors would make sure the listeners received state-of-the-art knowledge. However, even though admission was free, the contents and the language of the dissertations (which speakers were free to choose) were usually such that the public sessions were, in fact, aimed at educated listeners. Nonetheless, they enjoyed great popularity. At those times, it was not only the aristocratic parlours that manifested interest in scientific developments, but a much wider audience. In the early 19th century, public sessions were among the basic forms of promoting scientific knowledge among the wider public circles of the former Grand Duchy of Lithuania. Through their academic dissertations, specifically prepared and delivered to the public, the professors of the then University of Vilnius made a major contribution to the promotion of scientific knowledge.